

भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्वासी र अव्यवस्थित वसोवासी व्यवस्थापन सम्बन्धी
कानूनी व्यवस्था र प्रक्रियाहरु

भूमि सम्बन्धी समस्या समाधान आयोग

प्रस्तुतिको रूपरेखा

- भूमि आयोगको गठन, जिम्मेवारी र प्रमुख गतिविधि
- भूमि सम्बन्धी ऐन २०२१ को आठौं संशोधनमा भएको व्यवस्था
- भूमि सम्बन्धी (अठारौं संशोधन) नियमहरू, २०७७
- भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासी र अव्यवस्थित बसोबासीको पहिचान र प्रमाणीकरणको आधार र मापदण्ड
- भूमिहीन दलित भूमिहीन सुकुम्बासीको लगत संकलन सम्बन्धी कार्यविधि

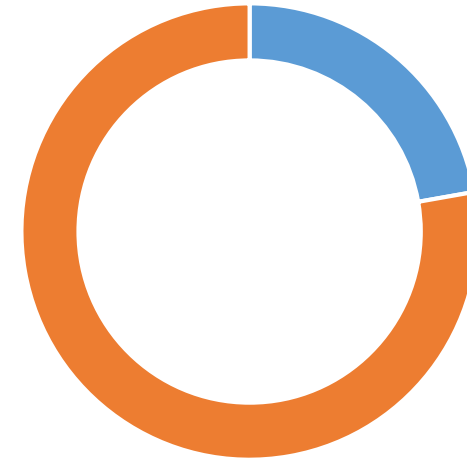
भूमि आयोगको गठन

मिति २०७६/१२/९

राजपत्रमा प्रकाशित: २०७७/१/१

कार्यारम्भ: २०७७/१/४

अवधि उपयोग : २२ प्रतिशत

■ उपयोग ■ बाँकि

उद्देश्यहरू

- (१) दलित भूमिहीन, भूमिहीन सुकुम्वासी तथा अव्यवस्थित बसोवासीहरूको लगत तयार गरी अभिलेखीकरण गर्ने।
- (२) आवासविहीन नागरिकका परिवारलाई भूमि उपलब्ध गराई एकिकृत र सुरक्षित ग्रामिण वस्ती निर्माणमा मद्दत गर्ने ।
- (३) कृषि कर्ममा संलग्न दलित भूमिहीन, भूमिहीन सुकुम्वासी तथा अव्यवस्थित बसोवासीलाई कृषिका लागि जमिन उपलब्ध गराउने वा स्वामित्व कायम गर्ने।
- (४) जोखिम क्षेत्र लगायत कानुनले बस्न वा खेती गर्न नहुने भनी तोकेको स्थानमा बसोवास गरेका वास्तविक भूमिहीन परिवारलाई योजनावद् ढंगले स्थान्तरण गर्ने ।
- (५) अन्यायपूर्ण भूस्वामित्वको कारणबाट सृजित शोषणमूलक श्रम सम्बन्ध, विभेदमा कमी ल्याउने ।

प्रमुख जिम्मेवारी:

भूमिहीन दलित र भूमिहीन सुकुम्वासीलाई
आवास वा कृषिको लागि जग्गा व्यवस्थापन

अव्यवस्थित बसोवासीको व्यवस्थापन

विगतका आयोगले गरेका अधुरा कामको अध्ययन र
त्यसको निरूपण

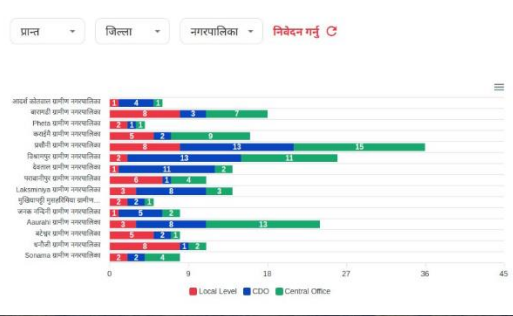
प्रमुख गतिविधीहरू

- स्थानीय तहवाट प्रारम्भिक तथ्याङ्क संकलन
- कार्यसम्पादन नियमावली, आधार र मापदण्ड, कार्यविधिहरूको तर्जुमा
- भूमिहीन तथा अव्यवस्थित बसोबासीको लगत व्यवस्थापन प्रणालीको विकास
- विगतका आयोगले गरेका कार्यको अध्ययन
- प्रस्नावाली र नापजांच विधिको फिल्ड अभ्यास
- स्थानीय तहसँग समझदारी
- स्थानीय, जिल्ला र प्रदेशस्तरीय अभिमुखीकरण
- स्थानीय तहबाट लगत संकलन कार्यको सुरुवात

आधार, मापदण्ड, कार्यविधि र निर्देशिका

- भूमिहीन सुकुम्वासी र अव्यवस्थित वसोवासीको पहिचान र प्रमाणिकरणका आधार र मापदण्ड
- भूमिहीन सुकुम्वासी र अव्यवस्थित वसोवासीको स्थानीय तहवाट लगत संकलन र प्रमाणीकरण सम्बन्धी कार्यविधि
- विगतका आयोग समिति र कार्यदलका अधुरा काम सम्पादन गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि
- भूमिहीन सुकुम्वासी जग्गा उपलब्ध गराउने सम्बन्धी कार्यविधि
- स्थानीय तह छनौटको आधार र मापदण्ड
- आयोगको कार्यसम्पादन र बैठक व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यविधि
- गुनासो व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यविधि
- अनुगमन तथा प्रतिवेदन सम्बन्धी निर्देशिका

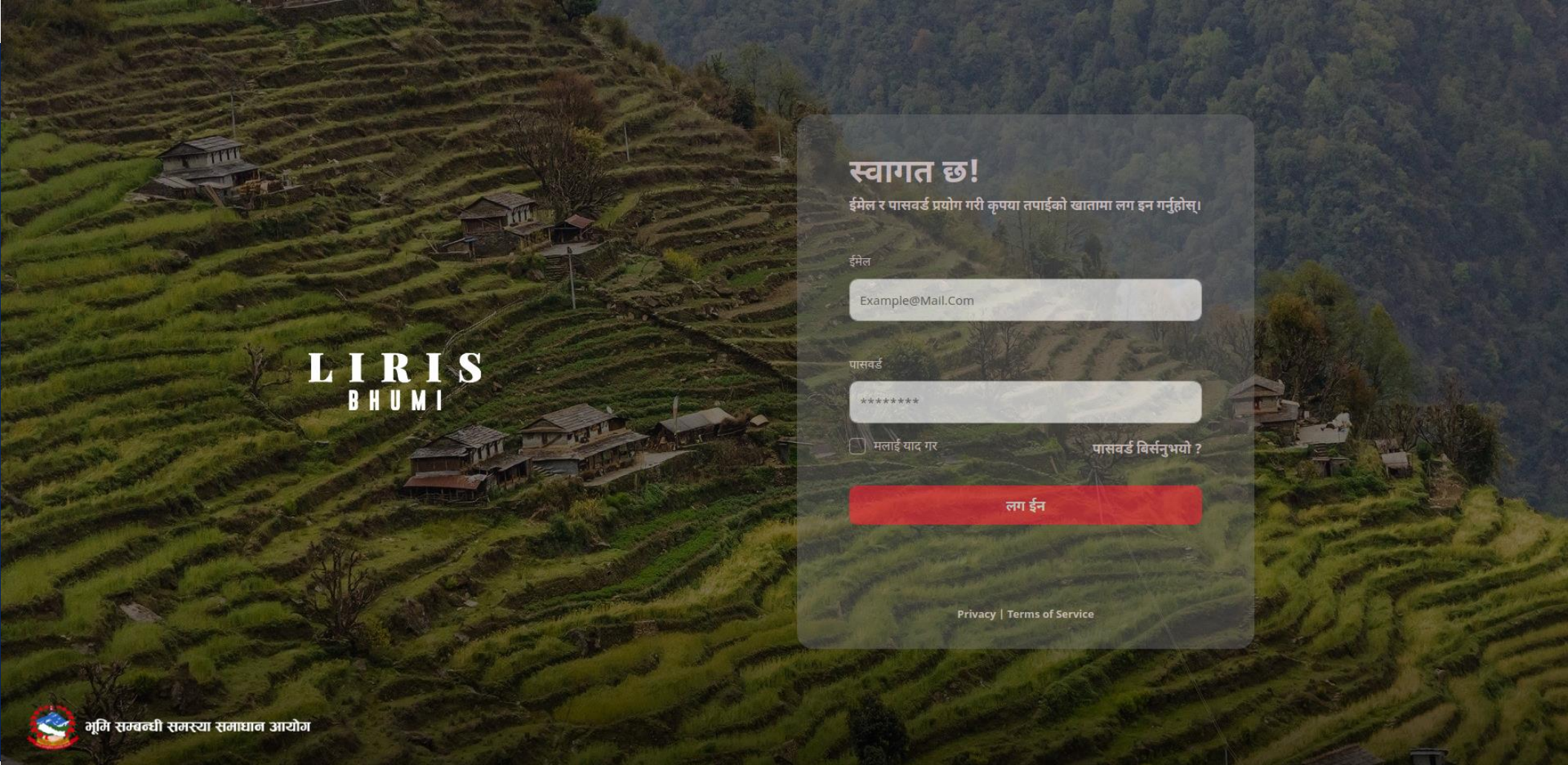

भूमी डाटा थपुहोस्

नयाँ अनुसूची

सबमिशन लगहरू

सुसान शेरपा
कारिका, झापा
०३ अक्टुबर, २०२०
CDO

LIRIS
BHUMI

स्वागत छ!

ईमेल र पासवर्ड प्रयोग गरी कृपया तपाईंको खातामा लग इन गर्नुहोस्।

ईमेल

Example@Mail.Com

पासवर्ड

मलाई याद गर पासवर्ड बिर्सनुभयो ?

लग ईन

Privacy | Terms of Service

भूमिहीन सुकुम्वासी र अव्यवस्थित वसोवासी व्यवस्थापनको

अवधारणागत पक्ष

- मौलीक हक प्रत्याभूतिको आधार
- विपद् जोखिम न्यूनीकरण र दिर्घकालिन सुरक्षा
- आवासविहीनलाई आवास र भूमिहीन किसानलाई कृषियोग्य जग्गा
- गरिवी निवारण र दिगो विकास
- अनौपचारिक भुसम्बन्धको औपचारिकरण
- सामाजिक न्याय र समानता सहितको समृद्धि

संविधानको मौलिक हक, निर्देशक सिद्धान्त र नितीहरूको पालना

- आवासको हक
- दलित भूमिहीनलाई एक पटक जमिन
- खाद्य अधिकार
- कृषकलाई कृषि भूमिमा पहुँच
- भूमिहीन र सिमान्त नागरिकलाई भूमि लगायत जिविकोपार्जनको आधार
- सम्पत्तीमा महिलाको अधिकार

रणनीतिहरू

- स्थानीय तहमा समस्याको विश्लेषण र समाधानको खोजी
- लगत संकलक मार्फत घर दैलोमा लगत संकलन
- लगत संकलन र प्रमाणीकरण स्थानीय तहबाट
- एकाई कार्यालय स्थापना र प्रतिबद्ध कर्मचारी समूहको व्यवस्थापन
- प्राविधिक जनशक्तिलाई भूमि व्यवस्थापन प्रशिक्षण केन्द्र मार्फत अभिमुखीकरण
- उद्देश्य सापेक्ष भूमि प्रशासन
- भूमिहीन र अव्यवस्थित बसोवासीको अधिकारका लागि क्रियाशिल संगठन संस्था, व्यक्ति र विज्ञसँग सहकार्य
- तिन तहको योजना

संविधानको अनुसूचीमा भएको व्यवस्था

संघको अधिकार	प्रदेशको अधिकार	संघ र प्रदेशको साझा अधिकार	स्थानीय तहको अधिकार	संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकार
भूउपयोग नीति बस्ती विकास नीति	घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क निर्धारण, भूमि व्यवस्थापन, जग्गाको अभिलेख र गुठी व्यवस्थापन	सम्पत्ति प्राप्ति, अधिग्रहण र अधिकारको सृजना, भूमि नीति र सो सम्बन्धी कानून	स्थानीय कर (सम्पत्ति कर, घर बहाल कर, घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, मालपोत संकलन र घरजग्गा धनीपुर्जा वितरण	सुकुम्बासी व्यवस्थापन

भूमि सम्बन्धी ऐन, (आठौं संशोधन), २०७६

भूमि सम्बन्धी ऐन, (आठौं संशोधन), २०७६

५२ ख. भूमिहीन सुकुमबासीलाई जग्गा उपलब्ध गराउने

(१) प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि भूमिहीन सुकुमबासीलाई **एकपटकका** लागि नेपाल सरकारले उपदफा (४) को अधिनमा रही **निजहरूले** **आबाद कमोत गर्दै आएको स्थानमा** वा नेपाल सरकारले **उपयुक्त ठहर्‍याएको अन्य कुनै सरकारी जग्गामा** तोकिएको क्षेत्रफलको हदमा नबढ्ने गरी जग्गा उपलब्ध गराउनेछ ।

उपदफा (४)

- (क) धार्मिक, सांस्कृतिक तथा सामरिक महत्वका क्षेत्रभित्रका जग्गा,
- (ख) प्राकृतिक प्रकोप, विपद् व्यवस्थापन र वातावरणीय संरक्षणको दृष्टिबाट सुरक्षित गर्न आवश्यक देखिएको जग्गा,
- (ग) सार्वजनिक जग्गा, नदी, खोला वा नहर किनाराको जग्गा, जोखिमयुक्त स्थानमा बसोबास गरिएको जग्गा, राष्ट्रिय निकुञ्ज वा संरक्षित क्षेत्रको जग्गा, हाल रूख बिरुवाले ढाकिएको वनको जग्गा र सडक सीमाभित्रका जग्गा,
- (घ) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहको प्रयोगको लागि आवश्यक रहेको जग्गा

भूमि सम्बन्धी ऐन, (आठौं संशोधन), २०७६

(२) भूमिहीन सुकुम्बासीलाई तोकिएको क्षेत्रफलभन्दा बढी जग्गा आबाद वा कमोत् गरी आएको अवस्था रहेछ भने त्यसरी तोकिएको क्षेत्रफलभन्दा बढीको जग्गा यस दफाको अधिनमा रही अन्य भूमिहीन सुकुम्बासीलाई उपलब्ध गराउन वा नेपाल सरकारले अन्य प्रयोजनको लागि उपयोग गर्नेछ ।

(३) भूमिहीन सुकुम्बासीलाई उपलब्ध गराइएको जग्गा अंशवण्डा र अपुतालीको अवस्थामा बाहेक अन्य कुनै प्रक्रियाबाट दश वर्षसम्म हस्तान्तरण गर्न पाइने छैन र सो अवधि पश्चात समेत त्यस्तो जग्गा स्वामित्व विहीन हुने गरी कुनै व्यहोराले हक हस्तान्तरण गर्न पाइने छैन।

भूमि सम्बन्धी ऐन, (आठौं संशोधन), २०७६

स्पष्टीकरण :

(क) यस दफाको प्रयोजनको लागि “भूमिहीन सुकुम्बासी” भन्नाले नेपाल राज्यभित्र आफ्नो वा आफ्नो परिवारको स्वामित्वमा जग्गा जमिन नभएको र आफ्नो वा आफ्नो परिवारको आय आर्जन, स्रोत वा प्रयासबाट जग्गाको प्रबन्ध गर्न असमर्थ व्यक्ति सम्झनु पर्छ र सो शब्दले निजप्रति आश्रित परिवारका सदस्य समेतलाई जनाउनेछ।

(ख) यस दफा र दफा ५२ग. को प्रयोजनको लागि “परिवार” भन्नाले भूमिहीन सुकुम्बासी वा अव्यवस्थित बसोबासीको पति, पत्नी, बाबु, आमा र छोरा, छोरी सम्झनु पर्छ। तर, सो शब्दले कानून बमोजिम अंशवण्डा गरी मानो छुट्टिई आ-आफ्नो पेशा व्यवसाय गरी बसेको परिवारको सदस्यलाई जनाउने छैन।

भूमि सम्बन्धी ऐन, (आठौं संशोधन), २०७६

५२ ग.अव्यवस्थित बसोबासीलाई व्यवस्थापन गर्ने : (१) प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि यो दफा प्रारम्भ हुँदाका बखत ऐलानी वा अन्य सरकारी जग्गा वा अभिलेखमा वन क्षेत्र जनिएको भए तापनि आवादीमा परिणत भएको जग्गामा कम्तीमा **दश वर्ष** अघिदेखि आबाद कमोत गरिआएका अव्यवस्थित बसोबासीलाई एकपटकका लागि नेपाल सरकारले निजहरुले आबाद कमोत गर्दै आएको स्थानमा तोकिएको क्षेत्रफलको हदमा नबढ्ने गरी जग्गा उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम अव्यवस्थित बसोबासीलाई जग्गा उपलब्ध गराउँदा निजको आर्थिक अवस्था, बसोबासको स्थिति, जग्गाको प्रकृति, क्षेत्रफल, मूल्याङ्कन, आबाद कमोतको अवधि र अन्यत्र जग्गा भए, नभएको लगायतका आधारमा तोकिए बमोजिम वर्गीकरण गरी वर्गीकरण अनुसार **तोकिए बमोजिमको दस्तुर लिई** जग्गाको स्वामित्व उपलब्ध गराउन सक्नेछ।

स्पष्टीकरण : यस दफाको प्रयोजनको लागि,

(क) **अव्यवस्थित बसोबासी** भन्नाले सरकारी ऐलानी, पर्ती वा सरकारी अभिलेखमा वन जनिएको भए तापनि लामो समयदेखि आबाद कमोत गरी घर, टहरा बनाई बसोबास गरेका उपदफा (३) को आधारमा वर्गीकरण गरिएका व्यक्तिलाई सम्झनु पर्छ र सो शब्दले निजप्रति आश्रित परिवारका सदस्य समेतलाई जनाउनेछ ।

(ख) **ऐलानी जग्गा** भन्नाले सरकारका नाममा दर्ता भए वा नभएको, सरकारी अभिलेखमा वन जनिएको भए तापनि लामो समयदेखि आबाद कमोत गरिआएको वा तत्कालिन समयमा आबाद कमोत गर्न दिएको जग्गालाई सम्झनु पर्छ।

झुठा विवरण पेश गरेमा हुने दण्ड सजाय

- (क) आफ्नो विवरण नदिएको वा गलत विवरण वा अभिलेख पेश गरेको तर जग्गा र संरचना प्राप्त गरिनसकेको अवस्था भएमा पच्चीस हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना।
- (ख) आफ्नो विवरण नदिएको वा गलत विवरण वा अभिलेख पेश गरी जग्गा वा संरचना प्राप्त गरेको कुरा प्रमाणित हुन आएकोमा त्यस्तो जग्गा वा संरचना जफत गरी एक लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना वा एक वर्षसम्म कैद वा दुवै सजाय।
- (ग) झुठो विवरण लेखी सर्जमिन गर्ने वा झुठो सिफारिस गर्नेलाई पच्चीस हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना,

भूमि सम्बन्धी (अठारौं संशोधन) नियमहरू, २०७७

भूमिहीन दलित र सुकुम्वासीलाई जग्गा उपलब्ध गराउने (४१ख)

(१) आयोगले भूमिहीन दलित र भूमिहीन सुकुम्वासीको परिवारलाई आवास वा कृषि प्रयोजनको लागि एकै पटकका लागि बढीमै देहाय बमोजिमको क्षेत्रफलको जग्गा उपलब्ध गराउनेछः-

(क) आवास प्रयोजनको लागि:

(१) काठमाण्डौ उपत्यका र महानगरपालिका, उपमहानगरपालिका तथा नगरपालिकाकाको शहरी क्षेत्रमा एकसय तीस वर्ग मिटर, (०-०-७.५)

(२) उपखण्ड (१) मा उल्लिखित क्षेत्रबाहेकको अन्य क्षेत्रमा तीनसय चालीस वर्ग मिटर। (०-१-०)

(ख) कृषि प्रयोजनको लागि:

(१) तराई र भित्री मधेशमा दुई हजार वर्ग मिटर, (०-६-०)

(२) हिमाल तथा पहाडमा तीन हजार वर्ग मिटर । (५-१४-०-० रोपनी)

स्पष्टीकरण: यस परिच्छेदको प्रयोजनको लागि-

- (१) "शहरी क्षेत्र" भन्नाले जनसंख्या, जनघनत्व, शहरी सेवा सुविधा, शहरी पूर्वाधार, आर्थिक विकासको संभावनाको आधारमा शहरी क्षेत्र भनी प्रचलित कानून बमोजिम तोकिएको शहरी क्षेत्र वा स्थानीय तहले निर्धारण गरेको वस्तीको तहगत क्षेत्र सम्झनु पर्छ ।
- (२) उपनियम (१) को उपखण्ड (ख) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि काठमाण्डौ उपत्यका र महानगरपालिका, उपमहानगरपालिका तथा नगरपालिकाको शहरी क्षेत्रमा कृषि प्रयोजनको लागि जग्गा उपलब्ध गराइने छैन ।
- (३) उपनियम (१) बमोजिम जमिन उपलब्ध गराउँदा सम्भव भएसम्म भूमिहीन दलित र भूमिहीन सुकुम्बासी परिवारले बसोबास वा आवाद कमोत गरिआएको स्थानमा नै निजहरुलाई जग्गा उपलब्ध गराइनेछ ।

.....स्पष्टीकरण: यस परिच्छेदको प्रयोजनको लागि

- (४) उपनियम (३) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहायको अवस्था भएमा आयोगले सम्बन्धित स्थानीय तहको समन्वयमा **उपयुक्त ठहर्‍याएको अन्य स्थानमा आवास वा कृषि प्रयोजनको लागि भूमिहीन दलित वा भूमिहीन सुकुम्बासीलाई** जग्गा उपलब्ध गराउनेछः-
- (क) ऐनको दफा ५२ख. को उपदफा (४) मा उल्लिखित जग्गामा बसोबास वा आवाद कमोत गरेको,
- (ख) कसैको निजी घरजग्गा वा सार्वजनिक जग्गामा बसोबास वा आवाद कमोत गरेको,
- (ग) भूउपयोग सम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम भूउपयोग क्षेत्र वर्गीकरण विपरीत भई आवास वा कृषि प्रयोजनको लागि जग्गा उपलब्ध गराउन नसकिने भएको ।

.....स्पष्टीकरण: यस परिच्छेदको प्रयोजनको लागि

- (६) कुनै भूमिहीन दलित वा भूमिहीन सुकुम्बासीले बसोवास गरी आएको जग्गा आयोगले उपलब्ध गराउने जग्गाको क्षेत्रफलभन्दा घटी भई सो जग्गाको सट्टा आयोगले उपलब्ध गराउने अन्य स्थानमा जग्गा लिन चाहेमा निजलाई उपनियम (१) मा उल्लिखित क्षेत्रफलमा नबढ्ने गरी अन्य स्थानमा जग्गा उपलब्ध गराइनेछ ।
- (७) भूमिहीन दलित वा भूमिहीन सुकुम्बासीले आफूले आवाद कमोत गर्दै आएको सबै जग्गा पाउन दावी गरैमा त्यस्तो भूमिहीन दलित वा भूमिहीन सुकुम्बासीलाई नियम ४१ग. बमोजिम अव्यवस्थित बसोबासीले पाउन सक्ने जग्गाको क्षेत्रफलको हदमा नबढ्ने गरी नियम ४१च. बमोजिम निर्धारण भएको दस्तुर लिई निजलाई जग्गा उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।
- (८) कृषि प्रयोजनको लागि उपलब्ध गराएको जग्गा कृषि बाहेक अन्य प्रयोजनको लागि प्रयोग गर्न पाइने छैन ।
- (९) एउटै वस्तीमा सम्भव भएसम्म सबैलाई समान क्षेत्रफल हुने गरी जग्गा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।

(४१ग) अव्यवस्थित वसोवासीहरूलाई उपलब्ध गराउने जग्गाको स्थान र क्षेत्रफल

(क) आवास प्रयोजनको लागि:

(१) काठमाण्डौ उपत्यका र महानगरपालिका, उपमहानगरपालिका तथा नगरपालिकाको शहरी क्षेत्रमा एकसय तीस वर्ग मिटर, (०-४-०-० आना)

(२) उपखण्ड (१) मा उल्लिखित क्षेत्रबाहेकको अन्य क्षेत्रमा एकहजार वर्ग मिटर । (०-३-० कठा)

(ख) कृषि प्रयोजनको लागि दशहजार वर्ग मिटर । (१-१०-०) डेड विगा

(४१ग) अव्यवस्थित वसोवासीहरूलाई उपलब्ध गराउने जग्गाको स्थान र क्षेत्रफल

- (क) काठमाण्डौ उपत्यका र महानगरपालिका, उपमहानगरपालिका तथा नगरपालिकाको शहरी क्षेत्रमा कृषि प्रयोजनको लागि जग्गा उपलब्ध गराइने छैन ।
- (ख) उपनियम (१) मा उल्लिखित क्षेत्रफल भन्दा कम क्षेत्रफलमा अव्यवस्थित वसोवासीले वसोवास वा आवाद कमोत गरिआएको भएमा त्यस्तो वसोवास वा आवाद कमोत गरिआएको क्षेत्रफलको हदसम्मको जग्गा निजलाई उपलब्ध गराइनेछ ।
- (ग) ऐनको दफा ५२ख. को उपदफा (४) मा उल्लिखित जग्गामा बसोबास वा आवाद कमोत गरी आएको अव्यवस्थित वसोबासीलाई सो जग्गा वा त्यसको क्षतिपूर्ति वा सो जग्गाको सट्टामा अन्यत्र कुनै जग्गा उपलब्ध गराइने छैन।

.....अव्यवस्थित बसोबासीहरूलाई उपलब्ध गराउने जग्गाको स्थान र क्षेत्रफल (४१ग)

- (घ) कुनै अव्यवस्थित बसोबासीले उपनियम (१) को खण्ड (क) को उपखण्ड (१) मा उल्लिखित क्षेत्रफल भन्दा बढी क्षेत्रफलमा स्थायी संरचना बनाई बसोबास गरेको र त्यस्तो संरचना प्राविधिक दृष्टिले छुट्टयाउन नसकिने भएको वा संरचना नबनाएको भए तापनि निजले बसोबास वा आवाद कमोत गरेको जग्गासँग सीमाना जोडिएको अन्य सरकारी जग्गामा मिलान गर्दा समेत भूमिहीन दलित वा सुकुम्वासीलाई यी नियमहरू बमोजिम जग्गा दिन पर्याप्त नहुने वा अन्य सरकारी वा सार्वजनिक प्रयोजनको लागि प्रयोग गर्न नसकिने रहेछ भने **बढीमा छयालीस वर्ग मीटरसम्म थप जग्गा निजलाई उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।**
- (ङ) अव्यवस्थित बसोबासीले बसोबास र आवाद कमोत छुट्टा छुट्टै स्थानमा गरेको रहेछ भने निजलाई आवास र कृषि प्रयोजन दुवै गरी उपनियम (१) को खण्ड (ख) मा उल्लिखित क्षेत्रफलमा नबढाई जग्गा उपलब्ध गराइनेछ ।

.....अव्यवस्थित बसोवासीहरूलाई उपलब्ध गराउने जग्गाको स्थान र क्षेत्रफल (४१ग)

(ड) अव्यवस्थित बसोबासीले एकै जिल्लाको आपसमा सिमाना जोडिएको एक भन्दा बढी स्थानीय तहको छुट्टाछुट्टै स्थानमा बसोबास र आवाद कमोत गरेको रहेछ भने निजलाई आवासको लागि उपनियम (१) को खण्ड (क) मा उल्लिखित क्षेत्रफल समेत गरी सोही उपनियमको खण्ड (ख) मा उल्लिखित क्षेत्रफलमा नबढाई निजलाई बसोबास र आवाद कमोतको लागि जग्गा उपलब्ध गराइनेछ ।

तर एकै जिल्लाको आपसमा सिमाना नजोडिएको स्थानीय तह वा एक भन्दा बढी जिल्लामा बसोबास र आवाद कमोत गरेको अव्यवस्थित बसोबासीलाई निजले रोजेको कुनै एक स्थानीय तह वा जिल्लामा आवासको लागि उपनियम (१) को खण्ड (क) मा उल्लिखित क्षेत्रफल समेत गरी सोही उपनियमको खण्ड (ख) मा उल्लिखित क्षेत्रफलमा नबढाई निजलाई सोही स्थानमा बसोबास र आवाद कमोत गरेको क्षेत्रफल सम्मको जग्गा मात्र उपलब्ध गराइनेछ।

(३) यस नियममा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै सरकारी वा सार्वजनिक जग्गासँग साँध जोडिएको कुनै जग्गाधनीले त्यस्तो सरकारी वा सार्वजनिक जग्गा आफ्नो जग्गामा घुसाइ आवाद कमोत गरी आएको भए निजलाई त्यस्तो जग्गा उपलब्ध गराइने छैन ।

.....अव्यवस्थित बसोवासी व्यवस्थापन

- (४) यस नियम बमोजिम कृषि प्रयोजनको लागि उपलब्ध गराइएको जग्गा कृषि बाहेक अन्य प्रयोजनको लागि प्रयोग गर्न पाइने छैन ।
- (७) नियम ४१च. बमोजिम निर्धारण भएको दस्तुर आर्थिक विपन्नताको कारणले एकमुष्ट बुझाउन नसक्ने कारण खोली कुनै अव्यवस्थित बसोबासीले आयोग समक्ष निवेदन दिन सक्नेछ ।
- (८) उपनियम (७) बमोजिम प्राप्त निवेदनमा छानबिन गर्दा त्यस्तो अव्यवस्थित बसोबासीको निवेदनमा उल्लिखित कारण विश्वसनीय देखिएमा आयोगले त्यस्तो अव्यवस्थित बसोबासीले तीन वर्षभित्र चुक्ता गर्ने गरी किस्ता तोक्न सक्नेछ ।
- (९) उपनियम (८) बमोजिमको दस्तुर चुक्ता नगरेसम्म आयोगले अव्यवस्थित बसोबासीको नाममा तयार भएको दर्ता स्रेस्ता बमोजिमको जग्गा रोक्का राख्नेछ ।

(४१घ) विवरण तथा तथ्याङ्क उपलब्ध गराउनु पर्ने:

- (१) आयोगले भूमिहीन दलित र भूमिहीन सुकुम्वासीको हकमा आयोगले तोकेको ढाँचामा र अव्यवस्थित बसोबासीको हकमा अनुसूची-२ बमोजिमको ढाँचामा विवरण तथा तथ्याङ्क तयार गरी पठाउन प्रत्येक स्थानीय तहलाई अनुरोध गर्नु पर्नेछ ।
- (२) उपनियम (१) बमोजिम अनुरोध भई आएमा स्थानीय तहले भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्वासी र अव्यवस्थित बसोबासीहरूको विवरण तथा तथ्याङ्क संकलन गर्नु पर्नेछ ।
- (३) उपनियम (२) बमोजिम विवरण तथा तथ्याङ्क संकलन गर्दा सम्बन्धित स्थानीय तहको वडा समितिले आफ्नो वडाभित्र बसोबास गर्ने भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्वासी र अव्यवस्थित बसोबासीको विवरण तथा तथ्याङ्क संकलन गरी त्यस्तो विवरण तथा तथ्याङ्कको सत्यताको सम्बन्धमा आवश्यक जाँचबुझ गरी सिफारिस सहित स्वीकृतिको लागि गाँउ वा नगर कार्यपालिका समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ।
- (४) उपनियम (४) बमोजिम पेश भएको विवरण र तथ्याङ्कका सम्बन्धमा सम्बन्धित गाँउ वा नगर कार्यपालिकाले आवश्यक जाँचबुझ गर्दा त्यस्तो विवरण तथा तथ्याङ्क स्वीकृत गर्न उपयुक्त हुने देखिएमा गाँउ वा नगर कार्यपालिकाको निर्णय बमोजिम भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्वासी र अव्यवस्थित बसोबासीको छुट्टा छुट्टै नामावली सहितको विवरण तथा तथ्याङ्क स्वीकृत गरी आयोग वा आयोगले तोकेको निकायमा पठाउनु पर्नेछ ।
- (५) उपनियम (४) बमोजिम प्राप्त विवरण र तथ्याङ्कको सम्बन्धमा आयोगले आवश्यकता अनुसार जाँचबुझ गर्न सक्नेछ ।

४१ ज. निवेदन दिनुपर्ने: (१) नियम ४१छ. बमोजिम प्रकाशित सूचनामा तोकिएको अवधिभित्र सोही सूचनामा उल्लिखित विवरण सहित भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासी वा अव्यवस्थित बसोबासीले बसोबास गरेको वा आवाद कमोत गरेको जग्गा रहेको सम्बन्धित स्थानीय तहमा निवेदन पेश गर्नु पर्नेछ।

(२) उपनियम (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि आयोगले तोकेको ढाँचामा स्थानीय तहले सङ्कलन गरेको विवरणमा भूमिहीन दलित र भूमिहीन सुकुम्बासीले सहिछाप गरी व्यहोरा प्रमाणित गरेमा छुट्टै त्यस्तो निवेदन दिनु पर्ने छैन ।

(३) अव्यवस्थित बसोबासीले आफूलाई उपलब्ध गराउन माग गरेको जग्गामा निजले दश वर्ष अघिबाट आवाद कमोत गरी आएको हो भनी प्रमाणित गरेको सम्बन्धित गाँउ वा नगर कार्यपालिकाको निर्णय बमोजिमको सिफारिस समेत पेश गरेको हुनु पर्नेछ ।

(४१झ. दस्तुर नलाग्ने: भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासी र ऐनको दफा ५२ग. को उपदफा (५) बमोजिम सट्टाभर्नामा जग्गा पाएका अव्यवस्थित बसोबासीलाई त्यस्तो जग्गाको स्वामित्व उपलब्ध गराउँदा कुनै किसिमको दस्तुर लिइने छैन ।

४१ज. जग्गाको पहिचान तथा छनौट गर्ने: (१) नियम ४१ख. को उपनियम (४) मा उल्लिखित जग्गामा बसोबास वा आवाद कमोत गरेका भूमिहीन दलित वा भूमिहीन सुकुम्बासीलाई जग्गा उपलब्ध गराउने स्थानको पहिचान र छनोट निजहरुको परामर्शमा स्थानीय तहले गर्नु पर्नेछ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम भूमिहीन दलित र भूमिहीन सुकुम्बासीलाई जग्गा उपलब्ध गराउने स्थानको पहिचान र छनोट सम्बन्धित स्थानीय तहले गर्न नसकेमा आयोगले प्रदेश सरकारसँग समन्वय गरी त्यस्तो स्थानको पहिचान र छनोट गर्नेछ ।

४१ट. आवाद कमोत गर्न छाड्नु पर्ने: नियम ४१ग. बमोजिम अव्यवस्थित बसोबासीले आवाद कमोत गरिआएको जग्गा नियम ४१च. बमोजिमको दस्तुर बुझाई आफ्नो नाममा कायम गराउन नचाहेमा निजले त्यस्तो जग्गामा आवाद कमोत गर्न छाडी खाली गर्नु पर्नेछ।

४१ठ. जग्गाबाट हटाउने: (१) आयोगले ऐनको दफा ५२ख.को उपदफा (४) मा उल्लिखित जग्गा, नियम ४१ख. वा ४१ग. मा उल्लिखित क्षेत्रफलभन्दा बढी जग्गामा बसोबास वा आवाद कमोत गरेको वा नियम ४१ट. बमोजिम जग्गा खाली नगर्ने भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासी वा अव्यवस्थित बसोबासीलाई सो जग्गाबाट हट्नु वा जग्गा खालि गर्न बढीमा तीन महिनाको म्याद दिई सार्वजनिक रुपमा सूचना प्रकाशन गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिमको अवधिभित्र त्यस्तो जग्गाबाट नहट्ने वा खालि नगर्ने भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासी वा अव्यवस्थित बसोबासीलाई आयोगले सम्बन्धित स्थानीय तह र प्रहरीको सहयोगमा त्यस्तो जग्गाबाट हटाउनेछ ।

४१ड. आवास उपलब्ध गराउन सक्ने: (१) यी नियमहरूमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि आयोगले काठमाडौं उपत्यका र महानगरपालिका, उपमहानगरपालिका तथा नगरपालिकाको शहरी क्षेत्रमा भूमिहीन दलित र सुकुम्बासीलाई जग्गाको सट्टा नेपाल सरकारले तोकेको मापदण्ड बमोजिमको सामूहिक वा एकल आवासीय ईकाई उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

(२) आयोगले काठमाडौं उपत्यका र महानगरपालिका, उपमहानगरपालिका तथा नगरपालिकाको शहरी क्षेत्रका झुपड (स्लम) बस्तीलाई नेपाल सरकारले तोकेको मापदण्ड बमोजिम सामुदायिक एकीकृत बस्ती विकास वा जग्गा विकासको माध्यमबाट बस्ती व्यवस्थापन गर्न वा गराउन सक्नेछ ।"

भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्वासी र अव्यवस्थित वसोवासीलाई उपलब्ध हुने क्षेत्रफल

भूमिहीन दलित र सुकुम्वासी
आवास प्रयोजन

	भूमिहीन दलित र सुकुम्वासी आवास प्रयोजन			कृषि प्रयोजन		
	व.मि.	वि.-क.-धु.	रो.-आ.-पै.-दा.	व.मि.	वि.-क.-धु.	रो.-आ.-पै.-दा.
काठमाण्डौं उपत्यका र महानगरपालिका, उपमहानगरपालिका तथा नगरपालिकाको शहरी क्षेत्रमा अन्य क्षेत्रमा	१३०.००	०-०-७.६८	०-४-०-१.४२	उपलब्ध नहुने		
तराई र भित्री मधेशमा	३४०.००	०-१-०.०८	०-१०-२-३.०९	२०००.००	०-५-१८.१२	३-१४-३-२.४१
हिमाल र पहाड				३०००.००	०-८-१७.१८	५-१४-१-१.६२

अव्यवस्थित वसोवासी
आवास प्रयोजन

	अव्यवस्थित वसोवासी आवास प्रयोजन			कृषि प्रयोजन		
	व.मि.	वि.-क.-धु.	रो.-आ.-पै.-दा.	व.मि.	वि.-क.-धु.	रो.-आ.-पै.-दा.
काठमाण्डौं उपत्यका र महानगरपालिका, उपमहानगरपालिका तथा नगरपालिकाको शहरी क्षेत्रमा अन्य क्षेत्रमा	१३०.००	०-०-७.६८	०-४-०-१.४२	उपलब्ध नहुने		
	१०००.००	०-२-१९.०६	१-१५-१-३.२१	१००००.००	१-९-१०.६१	१९-१०-२-०.०७

दलित भूमिहीनता

- जनसंख्या- १३.८ प्रतिशत
- २३ प्रतिशत पूर्ण भूमिहीन, ९० प्रतिशत दलितसंग जिबिकोपार्जनको लागि पुग्ने जमिन नभएको
- खेतीयोग्य जमिन १ प्रतिशत
- सामाजिक समबेसिकरण सर्वे २०१२, ३६.७ पहाडी र ४१.४ तराई दलित पूर्ण भूमिहीन
- आफ्नो घर नहुने मुसहर ७५ प्रतिशत, डोम ७१.७ प्रतिशत

भूमिका

- कानुनी र प्रक्रियागत सचेतना
- लगत संकलनको लागि सहयोग
- निगरानी
- सवालमा वकालत
- व्यापक अभियान

भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्वासी र अव्यवस्थित बसोबासीको
पहिचान र प्रमाणीकरणको आधार र मापदण्ड, २०७७

स्थानीय तहको कार्यपालिकाले देहायको आधारमा भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्वासी पहिचान र प्रमाणीकरण गर्नुपर्ने

- नेपाली नागरिक,
- सम्बन्धित स्थानीय तहमा वसोवास वा आवाद कमोत गरी आएको व्यक्ति,
- आफ्नो वा आफ्नो परिवारका सबै सदस्यको विवरण सहितको निवेदन,
- नेपाल राज्य भित्र आफ्नो र आफ्नो परिवारका कुनै पनि सदस्यको स्वामित्वमा कतै पनि जग्गा जमिन छैन, भनि गरेको स्वयं घोषणा
- आफ्नो र आफ्नो परिवारका कुनै पनि सदस्यको आय आर्जन, स्रोत र प्रयासवाट जग्गा प्रवन्ध गर्न असमर्थ छु भनि गरेको स्वयं घोषणा,
- सरकारी अनुदान वा सहयोगवाट यस अघि नेपाल राज्यभर कुनै पनि सरकारी जग्गा वा जग्गाको स्वामित्व सहितको आवास प्राप्त गरेको छैन भनि गरेको स्वयं घोषणा,

.....भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्वासी पहिचान र प्रमाणीकरण गर्नुपर्ने

- वडा अध्यक्ष सहित वडाका प्रतिनिधिको रोहवरमा वडा कार्यालयमा गरिएको सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रमको प्रतिवेदन,
- सम्बन्धित स्थानीय तहको वडा समितिको बैठकबाट निज भूमिहीन सुकुम्वासी हो भनि गरेको निर्णय,
- स्थानीय तहले कम्तिमा १५ दिने सार्वजनिक सूचना जारी गरी त्यस सम्बन्धमा प्राप्त उजुरीका सम्बन्धमा स्थानीय तहस्तरीय सहजिकरण समितिको सिफारिस वा निर्णय

स्थानीय तहको कार्यपालिकाले देहायका आधारमा अव्यवस्थित बसोबासीको पहिचान र प्रमाणीकरण गर्नुपर्छ

- नेपाली नागरिक,
- निवेदन वा प्रश्नावलीको ढांचा अनुसारको आफ्नो वा आफ्नो परिवारका सबै सदस्यको विवरण सहितको निवेदन,
- आफ्नो वा आफ्नो परिवारको स्वामित्वमा रहेको सम्पूर्ण जग्गाको जग्गाधनि प्रमाण पूर्जाको प्रतिलिपि,
- भूमि समन्धी ऐन, २०२१ को आठौं संसोधन जारी मिति भन्दा १० वर्ष अघिवाट निज वसोवास गरी आएको जग्गा आवाद कमोत भई आएको हो भनि वडा समितिले गरेको निर्णय र सिफारिस वा भुउपग्रह चित्र,
- वडा समितिको बैठकवाट निज अव्यवस्थित वसोवासी हो भनि गरेको निर्णय र सिफारिस,
- स्थानीय तहले १५ दिने सार्वजनिक सूचना जारी गरी त्यस सम्बन्धमा प्राप्त उजुरीका सम्बन्धमा स्थानीय तहस्तरीय सहजिकरण समितिको सिफारिस निर्णय

अधुरा काम सम्पादन सम्बन्धी कार्यविधि, २०७७

अधुरा काम सम्पादन सम्बन्धी कार्यविधि

- विगतका आयोग समिति र कार्यदलका अधुरा काम सम्बन्धमा बाकी कामको परिभाषा गरिएको। स्वामित्व सम्बन्धी ३, दर्ता श्रेस्ता सम्बन्धी ४ र नक्शा प्रमाणीत सम्बन्धी ४ वटा गरी ११ वटा कामको व्याख्या गरिएको।
- विगतका आयोग कार्यदल र समितिका काम र जग्गा दर्ता समितिका कामलाई सम्बोधन गर्नका लागि दुई खण्डमा व्याख्या र व्यवस्था गरिएको।
- मालपोत ऐन २०३४ को दफा ७ को उपदफा (१क) वमोजिम गठन भएका जग्गा दर्ता समितिहरू आयोग गठन भएपछि स्वतः खारेज हुने र त्यस्ता समितिबाट हुन बाकी काम आयोगले गर्ने व्यवस्थाको व्याख्या गरिएको।
- मुलत जिल्ला समिति मार्फत यो काम हुनेछ । जिल्ला समित गठन नभएमा स्थानीय तह मार्फत आयोगले गर्नेछ।

अधुरा काम सम्पादन सम्बन्धी कार्यविधि

- विगतका आयोग समिति र कार्यदलका बाकी काम जिल्ला समिति मार्फत गर्ने व्यवस्था गरिएको
- विगतका आयोग समिति र कार्यदलबाट सम्पन्न हुन बाकी कामको लागि ३५ दिने सूचना जारी गर्ने व्यवस्था गरिएको
- जग्गा दर्ता समितिबाट हुन बाकी रहेका कामहरू अभिलेख रहेको कार्यालयबाट जिल्ला समितिले माग गर्ने व्यवस्था गरिएको
- जिल्ला समितिका जिम्मेवारी किटान गरिएको

संकलन सम्बन्धी कार्यविधि, २०७७

स्थानीय तहको प्रत्येक वडाबाट निवेदन फाराम मार्फत भूमिहीन र अव्यवस्थित बसोबसीको पहिचान र प्रमाणीकरणको लागि आवश्यक तथ्यांक संकलन, अव्यवस्थित बसोबसीको वर्गीकरण सम्बन्धी विवरण संकलन

स्थानीयतह स्तरीय भूमि
सम्बन्धी समस्या
समाधान
सहजीकरण समिति गठन

वडा स्तरीय भूमि
सम्बन्धी
समस्या समाधान
सहजीकरण समिति
गठन

भूमिहीन सुकुम्बासी र
अव्यवस्थित बसोबसीको
लगत संकलन इकाई

स्थानीय तह स्तरीय सहजीकरण समितिको संरचना

भूमिहीन दलित, भूमिहीन सुकुम्बासी तथा अव्यवस्थित बसोवासीको पहिचान, लगत संकलन, प्रमाणीकरण तथा नाप नक्सा गर्ने कार्यमा स्थानीय कार्यपालिकालाई सहयोग र सहजीकरण गर्न

- स्थानीय तहको अध्यक्ष वा प्रमुख - संयोजक
- स्थानीय तहका उपाध्यक्ष वा उपप्रमुख – उपसंयोजक
- सम्बन्धित स्थानीय तहमा क्रियाशील रहेका राष्ट्रिय मान्यता प्राप्त राजनीतिक दलका प्रमुख वा निजले तोकेको प्रतिनिधि - सदस्य
- कार्यपालिकाका सदस्यहरु मध्येबाट एक दलित महिला सहित दुई महिला - सदस्य
- संयोजकले मनोनयन गरेका भूमि, आवास लगायतका क्षेत्रमा काम गरिरहेका संघ संस्था, संगठन वा नागरिक समाजका प्रतिनिधि (कम्तीमा १ महिला सहित २ जना) - सदस्य
- प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - सदस्य सचिव

वडास्तरीय सहजीकरण समितिको संरचना र काम

स्थलगत रूपमा तथ्यांक संकलन तथा नाप नक्साको काममा सहजीकरण गर्न तथा **वडा समितिलाई आवश्यक सहयोग** पुऱ्याउन

- वडा अध्यक्ष – अध्यक्ष
- वडा सदस्यहरु -सदस्य
- सम्बन्धित वडा अध्यक्षको सिफारिसमा स्थानीय तहका प्रमुख वा अध्यक्षले मनोनयन गरेका भूमि, आवास लगायत क्षेत्रमा काम गरिरहेका संघ संस्था वा नागरिक समाजका कम्तीमा एक महिला सहित दुई जना प्रतिनिधि - सदस्य
- वडा सचिव – सदस्य सचिव

भूमिहीन सुकुम्बासी र अव्यवस्थित बसोबसीको लगत संकलन इकाई

भूमिहीन सुकुम्बासी र अव्यवस्थित परिवार संख्या	एकाइमा रहने कर्मचारीको दरबन्दी							
	संयोजक (स्थानीय तह बाट)	सर्भेक्षक (आयोग र स्थानीय तहबाट)	अमिन (आयोग र स्थानीय तहबाट)	तथ्यांक संकलक (स्थानीय तहबाट)	लगत प्रबिस्टकर्ता (स्थानीय तहबाट)	सामाजिक परिचालक (स्थानीय तहबाट)	नापी कार्यको फिल्ड सहयोगी (स्थानीय तहबाट)	जम्मा
२००० सम्म	१	०	२	२	१	१	१	८
२०००-६०००	१	२	२	५	२	२	२	१६
६०००-१५०००	१	३ (आयोगबाट -२)	३	७	३	३	३	२३
१५००० देखि माथि	१	४	४	८	४	४	४	२९

स्थानीय तहको प्रत्येक वडाबाट निवेदन फाराम मार्फत पहिचान र प्रमाणीकरणको लागि आवश्यक तथ्यांक संकलन, अव्यवस्थित बसोबासीको वर्गीकरण सम्बन्धी विवरण संकलन

कार्य चरणहरू

भूमिहीन सुकुम्बासी र अव्यवस्थित बसोबासीको पहिचान र प्रमाणीकरणको आधार तय पार्ने

आवाद लायक वा बसोबास योग्य ऐलानी जग्गा, पर्ति, नदि उकास लगायतका बसोबास वा खेतियोग्य अन्य सरकारी जग्गा, साबिकको वन क्षेत्र जनिएको भएपनि हाल आवादिमा परिणत भएको जग्गामा बसोबास गर्ने भूमिहीन र अव्यवस्थित बसोबासीको प्रमाणित सूची

धार्मिक सांस्कृतिक तथा सामरिक महत्वका क्षेत्रभित्रका जग्गा, प्राकृतिक प्रकोप, विपद व्यवस्थापन र वातावरण संरक्षणको दृष्टिबाट सुरक्षित गर्न आवश्यक देखिएको जग्गा, सार्वजनिक जग्गा, नदि, खोला वा नहर किनारको जोखिमयुक्त जग्गा, राष्ट्रिय निकुन्ज वा संरक्षित क्षेत्रको जग्गा, रूख विरुवाले ढाकिएको वन क्षेत्रको जग्गा, सडक सिमाभित्रका जग्गा, नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार वा स्थानीय तहको प्रयोगको लागि आवश्यक जग्गा, कसैको निजि जग्गा, भूउपयोग क्षेत्र वर्गीकरणमा आवास वा कृषिको लागि उपलब्ध गर्न नसकिने जग्गा मा बसोबास गर्ने ..को प्रमाणित सूची

अव्यवस्थित

भूमिहीन

आयोग / जिल्ला समिति

जग्गाको नाप नक्सा गरी स्थानीय तहबाट लगत प्रमाणीकरण

वितरणको लागि अन्य जग्गाको स्थानीय तहबाट पहिचान र छनौट

आयोगका कार्य चरणहरू

चरण	मुख्य कार्य	समय अवधि
१. तयारी	सहजीकरण समिति, एकाई कार्यालय स्थापना, जनशक्ति व्यवस्थापन	१५ दिन
२. भूमिहीन सुकुम्बासी र अब्यवस्थित बसोबासीको लगत संकलन	लगत संकलक परिचालक, विवरण संकलन,	३५ दिन
३. तथ्यांक इन्ट्री, सत्यापन, सार्वजनिक सुनुवाई र अनुमोदन	तथ्यांक इन्ट्री, वडागत प्रतिबेदन, सार्वजनिक सुनुवाई	२ महिना
४. जग्गा को लगत संकलन	नापजांच योजना, नापनक्शा	३-६ महिना
५. स्थानीय तहबाट सिफारिश	प्रतिबेदन जांच, योजना, सिफारिस	१ महिना
६. जिल्ला समिति बाट जांच र आयोगलाई सिफारिश	नियमावली अनुरूप भए नभएको, जग्गाको क्षेत्रफल सहित सिफारिस	१ महिना
७. आयोगबाट अनुमोदन	जिल्ला समितिको सिफारिसमा पुन जांच र अनुमोदन	१५ दिन
८. जग्गाधनि पुर्जा बितरणको तयारी	नक्सा, स्केस्ता बनाउने, दस्तुर बुझाउन सूचना, जग्गाधनि पुर्जा तयारी	२ महिना
९. जग्गाधनी पुर्जा बितरण		नियमित

लगत संकलनको सूचना प्रकाशन अगाडी भै सकनुपर्ने कार्यहरु

- आयोगसंग समझदारी गर्ने निर्णय वा समझदारी पश्चात अनुमोदन
- अनुसूची २ अनुसारको विवरण अभिलेख
- एकाइ कार्यालय स्थापना
- जनशक्ति व्यवस्थापन
- सहजीकरण समिति गठन
- स्थानीय तहका पदाधिकारीलाई अनुशिक्षण
- लगत संकलकलाई तालिम
- तोकिएको ढांचामा योजना तर्जुमा र अनुमोदन
- आवश्यक सामग्री र उपकरण खरिद

Thank you !

पहिलो चरणमा समझदारी गरिएका स्थानीय तहको बिबरण

प्रदेश	बढी समस्या भएका जिल्ला	कुल स्थानीय तह	महानगरपालिका	उपमहानगरपालिका	नगरपालिका	गाउँपालिका	जम्मा
एक	४	५०	०	१	१६	१२	२९
दुइ	८	११८	०	१	१६	६	२३
बागमती	३	२६	१	१	१०	१८	३०
गण्डकी	३	२३	१	०	२०	१७	३८
लुम्बिनी	६	५८	०	३	१७	१५	३५
कर्णाली	१	९	०	०	९	६	१५
सुदूरपश्चिम	२	२२	०	१	११	५	१७
जम्मा	२७	३०६	२	७	९९	७९	१८७